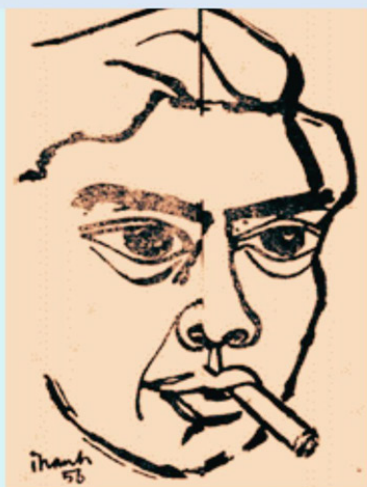

nghệ thuật

THANH NAM

dưới mắt

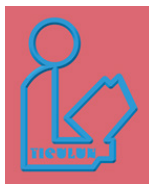
Bình Nguyên Lộc

36

18-24/6/1966

THANH NAM dưới mắt

BÌNH NGUYỄN LỘC

Paris * 04.2025

Bìa : *M. C. P*
Nguồn : *Thư viện Tiểu Lùn*

THANH NAM
dưới mắt

BÌNH NGUYỄN LỘC

Nguyệt san Nghệ Thuật
Số 36 * từ 18.6 đến 24.6.1966

Loạt bài mười tác giả viết về mười tác giả — Khởi đầu bằng bài viết của Viên Linh về Võ Phiến — bài viết lần này của nhà văn Bình Nguyên Lộc về nhà văn Thanh Nam tới bài thứ sáu. Ngoại trừ một đổi thay phút chót, ngoài ý muốn của tòa soạn. Chân dung mười tác giả Việt Nam sẽ được nối tiếp bằng bốn bài viết nữa : Phan Lạc Phúc sẽ phác họa cho chúng ta dáng vẻ đặc thù của Mặc Đỗ ; Nguyễn Đình Toàn sẽ được nhìn bởi Thạch Chương ; Lý Hoàng Phong sẽ tìm hiểu con người và thế giới của Viên Linh ; nhà thơ Tô Thùy Yên sẽ nói chuyện với bạn đọc về nhà văn Dương Nghiễm Mậu.

Điều mà chúng tôi muốn nhận xét cùng bạn đọc Mười chân dung tác giả này không phải là những khám phá tận cùng, những thể hiện toàn vẹn, bởi lý do giản dị là đời sống, tư tưởng của mỗi tác giả không thể gói tròn trong một bài viết. Nhưng loạt bài đã có tác dụng tốt, theo ý chúng tôi, là đặt được những điểm tựa giúp bạn đọc tìm hiểu được dễ dàng về những tác giả được lựa chọn trong loạt bài này.

Tòa soạn Nguyệt san Nghệ Thuật

Thanh Nam

dưới mắt Bình Nguyên Lộc

Quán Ngân Đình, thối thân của quán Pointe des blageurs, có một xó rất u tối ở bên phía tửu lâu nổi “Mỹ Cảnh”, cạnh hàng rào sắt của quán. Xó

ấy được bọn chúng tôi gọi là xóm nhà lá của tửu lâu Ngân Đình, vì hai chiếc bàn ở đó là hai chiếc bàn *réserve*, để phòng hờ đêm nào khách quá đông thì họ ngồi chờ ngày thường chỗ ấy tối quá, ai cũng chê, bởi khách họ thích “le” với làng nước, tìm chỗ sáng để chường mặt ra.

Nhưng rồi khách có đông bao nhiêu cũng không ngồi được ở xóm nhà lá đó vì đêm nào xóm cũng bị chúng tôi chiếm mất rồi.

Không thẳng nào có làm gì xấu xa. nhưng con người văn nghệ thích kín đáo cho được thân mật, ấm cúng.

Cây đình của xóm nhà lá là nhà văn Thanh Nam, vì đêm nào anh bạn độ: thân này cũng quất đúng sau chai bả ba, từ đầu hôm cho tới gần giờ giới nghiêm, có đêm cao hứng anh ta thiếu xực

thêm hai cái công-xôm-ma-xông.

Một anh bạn chơi nghịch, gỡ nhãn một chai băm ba, dăm vào trụ sắt của bàn rào, tũu lâu thấy hay hay, cứ để vậy, không buồn gỡ đi, thành thử xóm nhà lá lại mang tục danh là xóm băm ba, hoặc xóm Thanh Nam.

Chúng tôi đóng đại bản doanh ở đó cho tới ngày V.C cho nổ hai quả mìn claymore đúng ở nơi đó thì mới dời đô đi nơi khác. Hú vía, đêm ấy trời mưa, không thôi không còn Thanh Nam nữa, mà cũng chẳng còn kẻ viết bài này.

Bất kỳ nhà văn nghệ sĩ nào cũng mắc một trong bốn cái đổ tường, và tuy Thanh Nam uống rượu chỉ có thể thôi, nghĩa là tương đối ít, chúng tôi cũng liệt anh vào giai cấp “hũ chìm”.

Có một đêm, quất xong sáu chai băm ba và hai cái công-xôm-ma-xông, Thanh Nam lại lôi tôi đi tuốt vào quán La Cigale ở tận trong Đa Kao để quất thêm mỗi đứa một cái Martini, và một cái Cìnzan-no nữa.

Bấy giờ Thanh Nam đã tơ lơ mơ rồi.

Ông đại tá L.S ngồi ở bàn bên cạnh cũng đã to lơ mơ.

Ông ấy phát lên ca bản Sénérade cho mấy cô ca sĩ lé mắt chơi.

Tôi nói:

– Thanh Nam nè, con nhà vô đã trở tài thì con nhà văn chúng ta cũng phải làm cái gì chứ. Mổ già cả rồi thì nhà người còn trẻ, nên làm cho các nàng lên ruột một chút chứ.

Thanh Nam ực một ngậm rượu rồi nhẩy đến xó các cô ca sĩ ngồi, giựt tập vở của cô ca sĩ móm – xin không nói tên, nhưng chắc ai cũng đoán được đó là cô nào, vì cô này, ngoài biệt sắc móm còn ưa ôm tập vở theo, lúc đi hát ở các phòng trà, như nữ sinh đi học đêm vậy – rồi mang về bàn, rút viết ra đề ngay một bài thơ ở đầu tập.

Tôi nhớ rõ là bài thơ ấy có “cô hồn” lắm, nhưng sau hỏi ra thì cô ca sĩ móm đã xé nát tờ giấy và rửa Thanh Nam, tàu mà chở cũng không hết vì cô ta cho rằng bài thơ dở quá.

Có lẽ cô ta oán Thanh Nam, vì ca xong, cô ta cần phải “chạy” trà thất ngay, mà Thanh Nam thì cứ giữ tập, khiến cô ta phải năn nỉ quá sá mới lấy tập lại được.

Đêm ấy chúng tôi về nhà, quá giờ giới nghiêm.

Con người nông ấy vậy mà viết văn rất cổ điển. Nhơn vật của các tiểu thuyết và truyện ngắn của Thanh Nam không hề sống thác loạn bao giờ, khiến tôi nghĩ ngay đến các nhà văn ba năm chưa thấy mặt một lần ở các chốn ăn chơi, thế mà cứ trình bày những thanh niên uống rượu tràn đìa, và những gái trời đánh không mà thôi, trong tác phẩm của họ.

Thanh Nam là một con người đáng quý mến ở chỗ không đưa nếp sống bừa bãi của anh hay của người khác vào văn chương, điều mà anh có đầy đủ thẩm quyền để làm, vì chính trong đêm uống rượu ở La Cigale, Thanh Nam đã hôn hai cô gái đột sống mới đi giải trí với bạn trai của họ ; tác phong thật của anh cho anh cái quyền viết truyện thác loạn mà

không xấu hổ với lương tâm như một số nhà văn nằm nhà mà cứ viết truyện nháy mắt, vì anh nói những điều anh có biết, có làm, chứ không bịa láo.

Vậy mà không, đa số nhân vật của anh khá ngán nấp. Anh nói :

– Nếu nếp sống bừa bãi, thác loạn mà không cần thiết cho câu chuyện, mà ta đưa nó in, thì chỉ là trò lên mặt với độc giả rằng ta đây là một cây ăn chơi. Như vậy có ích gì cho ai ? Ăn chơi có phải là cái tài, cái đức gì đâu mà khoe, huống hồ gì tưởng tượng để khoe thì còn tồi hơn nữa.

Từ ngữ “xuống đường” do Thanh Nam dùng trước nhất, nhưng với ý nghĩa khác.

Nhà văn trên ba mươi tuổi ấy vẫn sống độc thân trên từng thú tư của một buyn-đình ở đại lộ Hai Bà Trưng.

Hễ thành phố lên đèn là anh chịu không thấu với nỗi cô đơn của anh, nên anh xuống đường. Đúng là xuống đường, theo nghĩa đen, và xuống đường trở thành cái nhan của một tác phẩm của anh.

Uống rượu có lẽ là lối trốn cô đơn của anh chứ không có gì lạ.

Thế nên bề ngoài Thanh Nam là một người bạn vui vẻ mà người ta rất thích chơi với, nhưng tác phẩm của Thanh Nam luôn luôn phảng phất một nỗi buồn, không thấm thía thì cũng nhẹ nhàng. Hồn thật của Thanh Nam đi vào hẳn tác phẩm của anh.

Nhiều bạn văn cứ chê Thanh Nam viết chậm và khoe rằng họ viết nhanh.

Họ không biết rằng sự chê bai ấy, hóa ra đề cao Thanh Nam. Thanh Nam viết văn chớ không viết tiểu thuyết đâu, mặc dầu tác phẩm của anh được đặt tên là tiểu thuyết.

Đọc tiểu thuyết của Thanh Nam mà ngốn ngấu để biết thằng ấy rồi sau có lấy con ấy hay không là làm một chuyện tầm ruồng vì chính tác giả cũng chẳng cần cóc gì kết cuộc. Công việc chính của Thanh Nam là ngừng lại dọc đường để rình phản ứng của cô trước một cử chỉ của cậu, để lắng nghe niềm đau của chàng khi nàng ôm cầm thuyền khác, còn “hồi sau phân giải” thì tại chủ báo muốn phải có thì anh đành cho nó có, chớ chẳng thiết tha đến cái hậu cho lắm.

Như thế không nên gọi Thanh Nam là tiểu thuyết gia mặc dầu anh cũng viết tiểu thuyết đăng báo như bao nhiêu tiểu thuyết gia khác. Thanh Nam là một nhà văn, mà nhà văn thì viết chậm hay viết nhanh, thật chẳng ăn thua gì đến văn tài của anh, đôi khi nhờ viết chậm mà tác phẩm anh có giá trị hơn cũng nên.

Bạn đọc ở xa, thường tò mò về các tác giả mà họ ưa thích.

Muốn biết Thanh Nam ra sao, các bạn cứ tưởng tượng một cái buyn-dinh sáu từng lầu, thứ buyn-dinh cá kèo, không có thang máy, và các buồng vệ sinh thì công cộng.

Bảy giờ đêm, một thanh niên râu (Thanh Nam đã trên 30, tuy không râu, vẫn phải gọi anh là thanh niên râu) gương mặt hiền lành, sơ-mi ngắn tay, hở

cổ, đứng trước ngôi nhà chung cư ấy vẫy tay bắt lại một chiếc tắc xi để rồi không biết đi đâu.

Anh đang đói bụng, cần đi ăn cơm tối đây, nhưng không làm sao mà chọn trước quán ăn được. Đúng là một con người nghệ sĩ.

Anh bảo tài xế chạy đi đâu tùy thích. Cỡ nhiên hần đở dốc Hai Bà Trưng rồi có khi anh chàng nông này ghé vũ trường Mỹ Phụng ở cuối phố, giờ ấy chưa có nhảy nhót gì, nhưng anh ta cứ nghe nhạc uống rượu rồi lắm đêm quên ăn cơm.

Hoặc anh ta để xe chạy luôn ra Ngân Đình, mà thường thì như vậy rồi ăn uống luôn ở đó và ngồi đó với bất kỳ thằng nào có can đảm ngồi mãi với anh cho tới giờ giới nghiêm.

Tôi thường băn khoăn cho cảnh chán đơn gối chiếc của Thanh Nam, không phải vì thương xót con gái ế chồng đâu, mà vì mười mấy năm xa vợ tôi, tôi rất khổ về những chuyện lật vật của đàn ông, như là một nút áo đứt. một chiếc tất lung lổ, tôi thấy rằng một nhà văn có vợ sẽ viết hay lắm vì thoát ra được những bận rộn quá thiển cận ấy nó ngăn mình nghĩ sâu và nghĩ xa.

Thanh Nam thở dài mà rằng :

– Khổ lắm bồ ơi ! Tôi cũng muốn lấy vợ cho nó xong đi chứ, nhưng tôi không biết cưới vợ rồi nó ra thế nào, tôi sợ lắm.

Một lần nữa, tôi lại phải nói rằng Thanh Nam đúng là một nghệ sĩ, quá ham chuộng tự do, quá mê say nếp sống không bị ràng buộc.

Nếu tôi là chánh khách hoặc là nhà xã hội học, tôi sẽ lên án Thanh Nam là trốn bốn phận làm người. Nhưng tôi lại cứ mê Thanh Nam chính vì sự nhất gan một cách nghệ sĩ của anh.

Có thể bởi khổ vì một chiếc nút áo đứt mà Thanh Nam không viết được một truyện ngắn quá tế nhị mà những ý, những tình trong đó mong manh quá, không tập trung ý và tình, không viết được, nhưng trái lại con người nghệ sĩ không bị ông gia trưởng giết chết đi, và con người nghệ sĩ ấy sẽ làm được nhiều việc khác hay hơn.

Tôi còn mê Thanh Nam ở điểm này nữa. Thanh Nam không phải là một nhà hùng biện và cỡ phải diễn thuyết, chắc anh nói không mấy hay.

Nhưng anh đọc thì tôi cho là số 1.

Đừng tưởng đọc là dễ đâu nhé. Các bạn không tin, cứ lấy một bài văn, một truyện ngắn, đọc lên rồi thâu băng. Các bạn cho quay lại băng đó và các bạn sẽ thấy rằng mình đọc rất dở. Tôi đã làm thử, để biết rõ tôi, và biết tài một số lớn bạn hữu khác, và tôi kinh nghiệm được điều ấy.

Ở ngoài đời Thanh Nam nói nhanh như bắn mi-tray-dết, rất khó nghe, nhưng hễ đọc thì anh đọc thật chậm rãi, rõ ràng, mà nhứt là rất có hồn.

Ấy chính cái “hồn” ấy mới tạo được sanh khí, làm cho bài văn trở nên linh động lạ kỳ.

Bên Pháp, các hăng đĩa đã vô đĩa truyện ngắn “La Chèvre de Monsieur Seguin”, bài thơ “Le loup et l’agneau” (đọc chớ không ngâm) và ĐỌC được

xem là một nghệ thuật, người ta mua đĩa để thưởng thức lỗi đọc của người đọc truyện mà tên tuổi được nêu ra như tên tuổi của các ca sĩ.

Nếu ở xứ ta mà trình độ thưởng thức của công chúng lên tới mức đó, Thanh Nam sẽ là một nghệ sĩ “đọc” tên tuổi như Mai Thảo, như Mặc Thu, hai anh bạn sau này đọc cũng hay không chỗ chê.

Có thể có nhiều nhà văn có tài hơn Thanh Nam, nhưng tôi ít thấy ai nghệ sĩ hơn con người dễ mến ấy.

B.N.L

